

ΚΩΣΤΑΣ Σ. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Οι ιδιωτικοποιήσεις
στην Ελλάδα:
το τέλος ενός δρόμου;

Αθήνα 2023

■ Ευχαριστίες

Πρώτα απ' όλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την PwC Ελλάδος, και ειδικότερα τον Μάριο Ψάλτη, Senior Territory Partner, και τον Κυριάκο Ανδρέου, Partner and Advisory Leader, για την υποστήριξη αυτής της πρωτοβουλίας και τις εκτενείς συζητήσεις μας για τα θέματα και τα προβλήματα των ελληνικών ιδιωτικοποιήσεων. Πολλές ευχαριστίες οφείλω στην Ολυμπία Λιάμη, Manager της PwC Ελλάδος, και στη διαρκώς μεταβαλλόμενη ομάδα της, για τη συλλογή των στοιχείων για τις ιδιωτικοποιήσεις στην Ελλάδα και τη διεξοδική ανάλυσή τους. Η Υακίνθη Πουντουράκη και η Μαρία-Δέσποινα Αργυρού έκαναν με κάθε επιμέλεια τη συλλογή των διεθνών δεδομένων και την οικονομετρική ανάλυση των ελληνικών.

Προσχέδια αυτού του βιβλίου διαβάστηκαν από διακεκριμένους ακαδημαϊκούς, επαγγελματίες και δημοσιογράφους. Τα σχόλια του καθ. Νίκου Χριστοδουλάκη, του καθ. Τάσου Γιαννίτση, του καθ. Γιώργου Ζανιά, του Φοίβου Καρζή και του συναδέλφου μου στο ΤΑΙΠΕΔ Ανδρέα Ταπραντζή βελτίωσαν αισθητά το περιεχόμενο και τη δομή του. Τέλος, η Δώρα Τουρλάκη οργάνωσε και επικαιροποίησε το βιβλίο αμέτρητες φορές. Τα λάθη και οι παραλείψεις δεν μπορούν παρά να βαρύνουν μόνο τον συγγραφέα.

Περιεχόμενα

Πρόλογος του καθηγητή Γιώργου Παγουλάτου.....	11
Εισαγωγή.....	15
Κεφάλαιο 1	
Τα πρόσωπα της ιδιωτικοποίησης.....	19
Κεφάλαιο 2	
Ένα παγκόσμιο φαινόμενο.....	27
Η μεγάλη εικόνα.....	27
Κλαδική συγκέντρωση	30
Μέθοδοι και τυπολογίες	31
Η διαδικασία ιδιωτικοποίησης	35
Η ιδιωτικοποίηση στην πράξη.....	38
Τα φώτα της εμπειρίας.....	45
Κεφάλαιο 3	
Θεωρία και εμπειρικά στοιχεία	49
Τα θεωρητικά θεμέλια	49
Εμπειρικά στοιχεία.....	55
Μη στέρεο έδαφος.....	63
Κεφάλαιο 4	
Οι ιδιωτικοποιήσεις στην Ελλάδα.....	65
Η άνοδος των εθνικοποιήσεων.....	65
Δίνοντας νόημα στους αριθμούς.....	68
Η μεγάλη εικόνα.....	70
Μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν.....	72
Κλαδικό αποτύπωμα, ροή κεφαλαίων και μέγεθος συναλλαγών	75
Διαφορετικά μοτίβα στον ίδιο καμβά	80
Πάνω από τα κύματα.....	93
Κεφάλαιο 5	
Τα σημαντικά.....	99
Νομοθεσία	99
Διαχείριση της διαδικασίας.....	103

Οργάνωση	112
Νόμοι, άνθρωποι και δομές	115

Κεφάλαιο 6

Κινητήριες δυνάμεις, εμπόδια, αλλαγή ελέγχου

και ρύθμιση αγορών	117
Οι κινητήριες δυνάμεις	117
Εμπόδια.....	120
Αλλαγή ελέγχου	124
Εποπτεία και ρύθμιση αγορών	130
Το αποτέλεσμα	132

Κεφάλαιο 7

Μια οριακά ωφέλιμη οικονομική πολιτική.....

Οι βάσεις	133
Οι ιδιωτικοποιήσεις πρόσθεσαν οριακά στο ΑΕΠ.....	134
Οι ιδιωτικοποιήσεις προσέλκυσαν ΑΞΕ, κυρίως για την ολοκλήρωσή τους	137
Οι ιδιωτικοποιήσεις περιόρισαν το δημόσιο χρέος	138
Οι ιδιωτικοποιήσεις συγκράτησαν τα δημοσιονομικά ελλείμματα.....	139
Οι ιδιωτικοποιήσεις είχαν οριακή επίδραση στις τιμές καταναλωτή.....	140
Οι ιδιωτικοποιήσεις τόνωσαν την κεφαλαιαγορά	141
Αλλαγές στην πολιτική ιδιωτικοποίησης δεν επηρέασαν το ΑΕΠ	144
Οι επιπτώσεις της πολιτικής ιδιωτικοποίησης	144

Κεφάλαιο 8

Η κίνηση της γραμμής

Παράρτημα

Παράρτημα Α: Παγκόσμιες ιδιωτικοποιήσεις	161
Παράρτημα Β: Ελληνικές συναλλαγές ιδιωτικοποιήσεων.....	162
Παράρτημα Γ: Πρωθυπουργοί της Ελλάδας 1990-2019	199
Παράρτημα Δ: Η διοίκηση των ιδιωτικοποιήσεων	205
Παράρτημα Ε: Μεταβλητές, υποδείγματα και στατιστική ανάλυση.....	207
Παράρτημα ΣΤ: Συντομογραφίες	222

Σημειώσεις.....	225
Ευρετήριο.....	231

Πρόλογος

Το βιβλίο αυτό του Κώστα Μπτρόπουλου εξετάζει την πολιτική των αποκρατικοποιήσεων (όρος ακριβέστερος και περιεκτικότερος των «ιδιωτικοποιήσεων») στην Ελλάδα, καλύπτοντας την περίοδο 1990-2019. Η έκταση της υπό εξέταση περιόδου, το εύρος της επιστημονικής βιβλιογραφίας που ο συγγραφέας έχει λάβει υπόψη του κατά τη συγγραφή του βιβλίου και, κυρίως, η άμεση εμπειρία και γνώση του Κώστα Μπτρόπουλου ως κορυφαίου τεχνοκράτη και practitioner στο εφαρμοσμένο πεδίο της πολιτικής των αποκρατικοποιήσεων και των μεταρρυθμίσεων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα καθιστούν το βιβλίο αυτό εξαιρετικά χρήσιμο.

Η αναδιάρθρωση των ορίων δημόσιου-ιδιωτικού τομέα στην οικονομία είναι διαδικασία διαρκής και δυναμική. Η αποκρατικοποίηση ή ιδιωτικοποίηση είναι η μία μόνο όψη αυτής της διπνεκούς διαδικασίας, που προσδιορίζεται από ένα εύρος παραγόντων, εξωγενών και ενδογενών.

Ξεκινώντας από το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ της δεκαετίας του '80, οι αποκρατικοποιήσεις οδηγήθηκαν διεθνώς από την αλλαγή ιδεολογικού «παραδείγματος», πρωταγωνιστές της οποίας αναδείχθηκαν αρχικά οι κυβερνήσεις Θάτσερ και Ρέιγκαν. Τα μικροοικονομικού χαρακτήρα πλεονεκτήματα των αποκρατικοποιήσεων (η αποδοτικότερη/αποτελεσματικότερη λειτουργία των επιχειρήσεων υπό τον ιδιωτικό τομέα σε σχέση με τον δημόσιο) αναδείχθηκαν σε πολλές περιπτώσεις, διαψεύστηκαν όμως σε άλλες. Η επιστημονική βιβλιογραφία παραμένει διχασμένη στο ζήτημα αυτό. Για κάθε περίπτωση επιτυχούς αποκρατικοποίησης διεθνώς υπάρχει κι ένα αντιπαράδειγμα αποτυχίας. Πολλά εξαρτώνται από το ρυθμιστικό πλαίσιο που ακολουθεί την αλλαγή του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, την ισχύ της ρυθμιστικής αρχής στο να αποτρέπει την ανάδυση ιδιωτικών μονοπωλίων ή ολιγοπωλιακών συμπράξεων, τους όρους που η δημόσια ρυθμιστική αρχή επιβάλλει για την προστασία της συστημικής σταθερότητας, των καταναλωτών και του γενικού συμφέροντος (έννοια καταδημαγωγημένη αλλά όχι κενή νοήματος). Μάλιστα, η διεθνής εμπειρία ορισμένων ιδιωτικοποιήσεων που παρήγαγαν υψηλά κέρδη για το μάνατζμεντ και

τους μετόχους με παράλληλη επιδείνωση στις υπηρεσίες προς τους καταναλωτές ανέδειξε τη σημασία των stakeholders (διακυβευματούχων) πέραν των στενών shareholders (μετόχων) των ιδιωτικοποιημένων επιχειρήσεων. Σε κάθε περίπτωση, η επιτυχία ή όχι μιας αποκρατικοποίησης θα κριθεί υπό τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις, συνθήκες και προδιαγραφές ικανής και ακέραιας υλοποίησής της παρά από αφηρημένα μικροοικονομικά επιχειρήματα.

Από το 1945 μέχρι σήμερα, το εκκρεμές διεθνώς μεταξύ κράτους και αγοράς, ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, έχει μετακινηθεί και προς τις δύο κατευθύνσεις. Ο Albert Hirschman (*Shifting Involvements: Private Interest and Public Action*) είχε αναλύσει υπέροχα την ταλάντευση του εκκρεμούς από έναν μακρό κύκλο επέκτασης του ρυθμιστικού, κανονιστικού, ιδιοκτησιακού ρόλου του κράτους (δεκαετία του '30 έως τη δεκαετία του '70) προς την αντίθετη κατεύθυνση της αποκρατικοποίησης και αποκανονιστικοποίησης (δεκαετία του '80 έως περίπου τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2008). Μετά τη μεγάλη κρίση του 2008, και αντλώντας από πλήθος παραδειγμάτων κακής αποκρατικοποίησης (όπως στη Ρωσία της δεκαετίας του '90 όταν –ελλείψει στοιχειωδών κρατικών και ρυθμιστικών θεσμών– τα κρατικά περιουσιακά στοιχεία πέρασαν σε χέρια ολιγαρχών), καταγράφεται μια αντιστροφή του «ιδεολογικού παραδείγματος». Η στροφή οδηγείται από διεθνούς εμβέλειας οικονομολόγους (Stiglitz, Krugman, Mazzucato, Piketty, Rodrik, Akerlof, Shiller, κ.ά.), οι οποίοι αναδεικνύουν με θεωρητικά και εμπειρικά επιχειρήματα τις αποτυχίες των (ελλιπώς ρυθμισμένων) αγορών και τον θετικό και στρατηγικό ρόλο που μπορεί να επιτελέσει το κράτος στην παραγωγική διαδικασία. Ουσιαστικά, οι οικονομολόγοι αυτοί παίρνουν το νήμα από εκεί που το άφησαν οι κείνσιανοί και αναπτυξιακοί οικονομολόγοι των δεκαετιών '50-'70 (μεταξύ των οποίων ο ίδιος ο Hirschman), που αναδείκνυαν τον κεντρικό ρόλο του κράτους στην αναπτυξιακή διαδικασία και τον στρατηγικό ρόλο που επιτυχώς επιτέλεσε (όπου λειτούργησε υπό προδιαγραφές διοικητικής ικανότητας και ακεραιότητας), τουλάχιστον στα αρχικά στάδια ανάπτυξης σε χώρες όπως η μεταπολεμική Ιαπωνία, η Κορέα, κλπ.

Οι αποκρατικοποιήσεις στην Ελλάδα εισήλθαν στη δημόσια ατζέντα από τις αρχές της δεκαετίας του '90 στη βάση πραγματιστικών κυρίως (και πολύ λιγότερο ιδεολογικών) επιχειρημάτων. Τα τεράστια ελλείμματα που παρήγαγε ο κρατικοποιημένος τομέας της οικονομίας (όπως οι περίφημες «προβληματικές» επιχειρήσεις που κρατικοποιήθηκαν στη δεκαετία του '80) ήταν ένα από τα επιχειρήματα αυτά. Η ανάγκη προσαρμογής στις αντικειμενικές –εξωγενείς– συνθήκες, των διεθνοποιημένων αγορών χρήματος και κεφαλαίων (που επιβάλλουν δημοσιονομική πειθαρχία), της ευρωπαϊκής ενιαίας αγοράς (που από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80 δημιουργούσε δεδομένα πανευρωπαϊκού ανταγωνισμού σε κλάδους όπως οι δημόσιες προμήθειες, οι τηλεπικοινωνίες

και η ηλεκτρική ενέργεια) ήταν καθοριστικοί παράγοντες που οδήγησαν στις αποκρατικοποιήσεις της δεκαετίας του '90. Για παράδειγμα: η χώρα δεν μπορούσε να αντιμετωπίσει την απελευθέρωση της αγοράς και την κατάργηση του κρατικού μονοπωλίου στις τηλεπικοινωνίες με τον κρατικό ΟΤΕ του '80 χωρίς τη δυνατότητα άντλησης κεφαλαίων από τις αγορές, την οποία θα εξασφάλιζε η παρουσία έμπειρου διεθνούς στρατηγικού εταίρου στο κεφάλαιο και στο μάνατζμεντ του ΟΤΕ, που θα επέτρεπε τις αναγκαίες επενδύσεις και τον συνολικό εκσυγχρονισμό των τηλεπικοινωνιών σε μια ενιαία πλέον ευρωπαϊκή αγορά...

Έτσι, οι αποκρατικοποιήσεις, με την είσοδο διεθνών επενδυτών, έγιναν αναγκαίο εργαλείο διεθνοποίησης και εξωστρέφειας της οικονομίας στις δεκαετίες 1990 και 2000 και βραχίονας πρόσβασης σε πολύτιμα διεθνή κεφάλαια, αγορές, αλυσίδες αξίας και τεχνογνωσίας. Κατά τη δεκαετία της κρίσης μετά το 2010, οι αποκρατικοποιήσεις έγιναν ξανά αναγκαίες (ή μάλλον αναπόφευκτες), καθώς η υπερχρεωμένη χώρα αγωνιωδώς αναζητούσε δημοσιονομικά έσοδα. Άλλωστε, διεθνώς, ο δημοσιονομικός παράγοντας έχει υπάρξει μία από τις καθοριστικότερες κινητήριες δυνάμεις των αποκρατικοποιήσεων.

Με άλλα λόγια, με το πλεονέκτημα της διεθνούς συσσωρευμένης ιστορικής εμπειρίας, ο ακαδημαϊκός και δημόσιος διάλογος πλέον είναι πολύ πιο πραγματιστικός, αναγνωρίζοντας τα αδιαμφισβήτητα πλεονεκτήματα των αγορών (άλλωστε ζούμε όλοι υπό τον αστερισμό των διεθνοποιημένων αγορών του σύγχρονου καπιταλισμού) – αλλά και τα όριά τους. Όρια που γίνονται πιο εμφανή σε συγκυρίες μεγάλων οικονομικών κρίσεων, όπως οι αλληπάλληλες κρίσεις που αντιμετωπίζει τα τελευταία 15 τουλάχιστον χρόνια ο ανεπτυγμένος κόσμος – και όχι μόνο: χρηματοπιστωτική κρίση και συνακόλουθη ύφεση του 2008, κρίση της πανδημίας το 2020, ενεργειακή και οικονομική κρίση συνεπεία της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία μετά το 2022. Και, θα προσέθετα, μπότερα των παγκόσμιων κρίσεων, την κλιματική κρίση, που απειλεί με ακραίες φυσικές (και κατ' επέκταση κοινωνικές και οικονομικές) καταστροφές ολόκληρο τον πλανήτη, και κατεξοχήν τις πλέον ευάλωτες γεωγραφικές ζώνες, μεταξύ των οποίων και η Μεσόγειος. Μπορεί να αντιμετωπιστεί η κλιματική κρίση χωρίς αποφασιστικό στρατηγικό, επενδυτικό, δημοσιονομικό και ρυθμιστικό ρόλο του κράτους, και συντονισμό των κυβερνήσεων σε διεθνές διακρατικό επίπεδο; Ο ρόλος των κυβερνήσεων παραμένει καίριος, μεταξύ άλλων στο να κινητοποιήσουν και να αξιοποιήσουν τους ιδιωτικούς πόρους και τις δυνάμεις των επιχειρήσεων και της αγοράς.

Σε όλες τις προαναφερθείσες κρίσεις, οι κυβερνήσεις ορθώς –και απολύτως πραγματιστικά– αντέδρασαν επιστρατεύοντας τα εργαλεία του κράτους, ασκώντας αντικυκλική μακροοικονομική πολιτική, ενισχύοντας τη ρύθμιση των αγορών, ανακτώντας τον δημόσιο έλεγχο σε επιλεγμένους τομείς της οικο-

νομίας ή κρίκους των διεθνοποιημένων αλυσίδων παραγωγής και εμπορίου. Όπως, επίσης ορθά, επιβάλλεται να αρχίσει να αποσύρεται ο δημόσιος τομέας και οι κρατικές παρεμβάσεις όταν αποκαθίστανται οι συνθήκες ισορροπίας στην οικονομία.

Άρα, κατ' επέκταση, έχουμε περάσει από το δίλημμα κράτος ή αγορά, ιδιωτικός τομέας ή δημόσιος, στην αυταπόδεικτη διαπίστωση της ανάγκης διαρκούς συντονισμού μεταξύ των δύο, στη διπνική αναζήτηση του καλύτερου, υπό τις εκάστοτε συγκεκριμένες συνθήκες, μείγματος συνεργασίας και συμπράξεων (Public-Public Partnerships) δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Αυτό είναι το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο κινείται το βιβλίο αυτό, γραμμένο από έναν κατεξοχήν διακεκριμένο και επιτυχημένο practitioner στον συγκεκριμένο τομέα.

Το βιβλίο συνοδεύεται από χρήσιμα παραρτήματα, που περιλαμβάνουν μια συνολική και πολύτιμη καταγραφή των αποκρατικοποιήσεων στην Ελλάδα (1991-2019), τα οποία βοηθούν τον αναγνώστη να τοποθετήσει το υπό εξέταση αντικείμενο στο ιστορικό και πραγματολογικό του πλαίσιο. Ένα βιβλίο που αξίζει να διαβαστεί, από τους διαμορφωτές πολιτικής αλλά και από όσους επιθυμούν να κατανοήσουν το περιεχόμενο, το πλαίσιο και τη διαδρομή των αποκρατικοποιήσεων.

*Γιώργος Παγουλάτος
Καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Πρέσβης της Ελλάδας στον ΟΟΣΑ*

Εισαγωγή

Η κρατική ιδιοκτησία είναι ένας θεσμός παλιός όσο το ίδιο το κράτος. Μεταβιβάσεις περιουσιακών στοιχείων από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα καταγράφηκαν για πρώτη φορά στους αρχαιοελληνικούς χρόνους. Με την πάροδο των αιώνων και την εξέλιξη των πολιτικών δομών, η μορφή και η έκταση της εμπλοκής του κράτους στις ιδιωτικές οικονομικές δραστηριότητες άλλαξε. Τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα μετατοπίζονταν ανάλογα με την ιδεολογία, τις κοινωνικές πιέσεις, τις δημοσιονομικές συνθήκες και την επιδίωξη οικονομικής ανάπτυξης. Κατά τη δεκαετία του 1980 οι ιδιωτικοποιήσεις εξελίχθηκαν σε μια καθοριστική, πολιτικά γεννημένη, οικονομική δύναμη – αρχικά στη Βρετανία, σταδιακά όμως σε ολόκληρο τον δυτικό κόσμο. Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η επανένωση της Γερμανίας και οι πολιτικές αλλαγές στην Κίνα κατέστησαν την ιδιωτικοποίηση βασική πολιτική τη δεκαετία του 1990, μετασχηματίζοντας έτσι οικονομικές δομές και θεσμούς σε παγκόσμιο επίπεδο. Μολονότι η ιδιωτικοποίηση έχει μελετηθεί εκτενώς ακαδημαϊκά από τις αρχές της δεκαετίας του 1970, εντούτοις δεν διαμορφώθηκε μια ολοκληρωμένη θεωρία για τις ιδιωτικοποιήσεις και οι εμπειρικές μελέτες που έγιναν δεν παρείχαν σαφή και ισχυρά στοιχεία σχετικά με τον αντίκτυπό τους σε μακροοικονομικό ή μικροοικονομικό επίπεδο.

Στην Ελλάδα, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Εμφύλιο ακολούθησε μια περίοδος αναδιάρθρωσης και στη συνέχεια οικονομικής επιτάχυνσης με κινητήρια δύναμη το κράτος. Νεοσύστατες κρατικές επιχειρήσεις και κρατικά ελεγχόμενες τράπεζες χρηματοδότησαν επενδύσεις και μέσω αυτών την οικονομική ανάπτυξη, η οποία οδήγησε σε αξιοθαύμαστη αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος. Η εθνικοποίηση ιδιωτικών παραγωγικών μονάδων, είτε για να αποτραπεί η χρεοκοπία τους είτε για πολιτικούς λόγους, συνέχισε να είναι εργαλείο πολιτικής μέχρι τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του 1980. Η ιδιωτικοποίηση βγήκε στη σκηνή το 1990 και σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα εξελίχθηκε σε κεντρική πολιτική, ανεξάρτητη από τις πολιτικές πεποιθήσεις των κυβερνήσεων. Όταν η χρηματοπιστωτική κρίση έπληξε την Ελλάδα το 2010,

η ιδιωτικοποίηση αναδείχθηκε στην ακρογωνιαία μεταρρύθμιση από τους θεσμικούς πιστωτές της χώρας και συνέχισε να βρίσκεται στην πολιτική ατζέντα μέχρι το 2019. Από τότε μοιάζει να επανεξετάζεται πολιτικά, γεγονός που θα οδηγήσει ενδεχομένως σε μια νέα δυναμική ισορροπία μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.

Αυτό το συνοπτικό πόνημα αποτελεί ίσως την πρώτη πλήρη θεώρηση των ιδιωτικοποιήσεων στην Ελλάδα από το 1990 έως το 2019 και επιχειρεί να απαντήσει σε πέντε αλληλένδετα ερωτήματα: εφαρμόστηκε συστηματικά η ιδιωτικοποίηση ως πολιτική εκείνη την περίοδο, ποιες ήταν οι δυνάμεις που την καθοδήγησαν, ποια εμπόδια υψώθηκαν για να σταματήσει η εφαρμογή της, διευκόλυνε τις μεταρρυθμίσεις και, τέλος, ενίσχυσε τις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας; Φυσικά, το ουσιαστικό θέμα που ανακύπτει αφορά το πού και το πώς θέτουμε τα όρια μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού στην οικονομία, ερώτημα σημαντικότερο αλλά ιδιαίτερα δύσκολο να απαντηθεί.

Οι ιδιωτικοποιήσεις στην Ελλάδα εφαρμόστηκαν με σχετική συνέπεια καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 1990-2019, με βασικό γνώμονα όχι την ανάγκη για μεταρρυθμίσεις αλλά δημοσιονομικές σκοπιμότητες, με την παρουσία τους στην πολιτική ατζέντα να ενισχύεται κατά καιρούς από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τους θεσμικούς πιστωτές. Ωστόσο, δεν οδήγησαν σε μαζικές αλλαγές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς κρατικών επιχειρήσεων, με τον έλεγχο αρκετών ιδιωτικοποιημένων περιουσιακών στοιχείων να παραμένει στο κράτος. Το θεσμικό πλαίσιο για τις ιδιωτικοποιήσεις παρέμεινε εκπληκτικά σταθερό επί 30 χρόνια και οι οργανισμοί που τις διαχειρίστηκαν ήταν συγκριτικά αποτελεσματικοί. Η ιδιωτικοποίηση εισήγαγε την εποπτεία και ρύθμιση των αγορών μέσω ανεξάρτητων αρχών, ως νέο εργαλείο πολιτικής εκτός άμεσου κυβερνητικού ελέγχου, κατέστησε τις ιδιωτικοποιημένες εταιρείες πιο διαφανείς και προσδιόρισε τα δημόσια περιουσιακά στοιχεία με πιο αυστηρό τρόπο σε σχέση με το παρελθόν. Ο συνολικός αντίκτυπος των ιδιωτικοποιήσεων στην οικονομία ήταν θετικός αλλά όχι καθοριστικός, με εξαίρεση το χρηματιστήριο, το οποίο ενισχύθηκε αισθητά από τις συναλλαγές που πραγματοποιήθηκαν μέσω αυτού.

Η ιδιωτικοποίηση φαίνεται να έχει εξαντληθεί. Ο μεγάλος όγκος κρατικών επιχειρήσεων σε πολλές χώρες έχει ήδη αλλάξει χέρια ή οι κυβερνήσεις τους έχουν αποφασίσει, για διάφορους λόγους, ότι δεν πρόκειται να μεταφερθούν άλλες κρατικές επιχειρήσεις στον ιδιωτικό τομέα. Η ιδιωτικοποίηση εξακολουθεί να αποτελεί πολιτική μόνο σε κράτη υπό πίεση που ζητούν βοήθεια από το ΔΝΤ και άλλα υπερεθνικά πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία σχεδόν πάντα την επιβάλλουν ως θεμελιώδη μεταρρύθμιση και ως προϋπόθεση για την παροχή κεφαλαίων διάσωσης. Στην Ελλάδα, η ιδιωτικοποίηση ήταν μία από τις πιο πολυσυζητημένες και συστηματικά εφαρμοζόμενες πολιτικές, αλλά ίσως να έχει

κλείσει τον κύκλο της στην παραδοσιακή της μορφή. Παρ' όλα αυτά, η θεωρητική, και κάποτε ιδεολογική, μάχη για το πού πρέπει να τραβηχτεί η διαχωριστική γραμμή μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, αν και προσωρινά υποτονική, είναι ακόμα ζωντανή.

Έχοντας ο ίδιος εμπλακεί σε ιδιωτικοποιήσεις ως σύμβουλος και στέλεχος, από το 1986 ανέπτυξα μια κατανόηση για τις δυνάμεις που οδηγούσαν τη συγκεκριμένη πολιτική και πώς αυτή παραμετροποιήθηκε και λειτούργησε στην πράξη. Είδα επίσης τα εμπόδια που επηρέαζαν την κατεύθυνση και την αποτελεσματικότητά της. Ξεκίνησα στο Ηνωμένο Βασίλειο, όπου συμμετείχα στις ομάδες που εργάζονταν για την ιδιωτικοποίηση της ηλεκτρικής ενέργειας, της ύδρευσης και των μεταφορών. Αργότερα, ήμουν σύμβουλος σε χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ) για την προετοιμασία και, σε ορισμένες περιπτώσεις, την πώληση περιουσιακών στοιχείων σε ιδιώτες επενδυτές. Στην Ελλάδα, από το 1992, ήμουν σύμβουλος σε μερικές από τις πρώτες ιδιωτικοποιήσεις, όπως αυτές των Μεταλλείων Αμιάντου Βορείου Ελλάδος (ΜΑΒΕ) και των Ναυπηγείων Χαλκίδας, και σε άλλες κατά την περίοδο από το 1996 έως το 2008 (ΕΛΠΕ, ΔΕΠΑ, Ολυμπιακή Αεροπορία, Καζίνο Πάρνηθας). Υπήρξα ο πρώτος διευθύνων σύμβουλος του Ταμείου Αξιοποίησης Περιουσιακών Στοιχείων της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΤΑΙΠΕΔ) το 2011, με αποστολή την αναδιάρθρωση και την επιτάχυνση της διαδικασίας των ιδιωτικοποιήσεων. Μετά από αυτή τη μακρά εμπλοκή μου, θεώρησα ότι θα μπορούσα να μοιραστώ κάποιες από τις γνώσεις που απέκτησα στην πράξη και να δώσω μια διαφορετική οπτική γωνία σε όσους ενδιαφέρονται να κατανοήσουν τη λειτουργία, τα προβλήματα και τον συνολικό αντίκτυπο αυτής της πολυσυζητημένης πολιτικής.

Στο Κεφάλαιο 1 δίνεται ένα αδρό ιστορικό πλαίσιο για τις ιδιωτικοποιήσεις. Στο Κεφάλαιο 2 περιγράφεται σε γενικές γραμμές το φαινόμενο, καθώς και οι μέθοδοι και οι διαδικασίες που χρησιμοποιήθηκαν. Στο Κεφάλαιο 3 εξετάζεται το θεωρητικό υπόβαθρο της ιδιωτικοποίησης και παρουσιάζεται συνοπτικά η διεθνής εμπειρική έρευνα. Το Κεφάλαιο 4 ασχολείται με την περίπτωση της Ελλάδας και σε αυτό ορίζονται και περιγράφονται με αρκετές λεπτομέρειες τέσσερις διαφορετικές περίοδοι ιδιωτικοποιήσεων, οι οποίες συγκρίνονται μεταξύ τους στατιστικά. Στο Κεφάλαιο 5 εξετάζεται η επίδραση του θεσμικού πλαισίου, των διοικητικών δομών και των υπευθύνων λήψης αποφάσεων για τις ελληνικές ιδιωτικοποιήσεις. Στο Κεφάλαιο 6 προσδιορίζονται οι κινητήριες δυνάμεις και τα εμπόδια που διαμόρφωσαν τα αποτελέσματα των ιδιωτικοποιήσεων κατά τη διάρκεια αυτών των ετών. Στο Κεφάλαιο 7 ελέγχονται στατιστικά ορισμένες υποθέσεις δημόσιας πολιτικής, σχετικές με τον οικονομικό αντίκτυπο των ιδιωτικοποιήσεων. Τέλος, στο Κεφάλαιο 8 συνοψίζονται οι κύριες κατευθύνσεις στις οποίες οδηγεί η ανάλυση των διαθέσιμων στοιχείων και

παρουσιάζονται ορισμένες ιδέες για την επερχόμενη διαμόρφωση των ορίων μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.

Το βιβλίο έχει αρκετούς περιορισμούς. Δεν είναι ένα πολιτικό βιβλίο, με την έννοια της προώθησης, της δικαιολόγησης ή της κριτικής πολιτικών και συγκεκριμένων δράσεων. Ούτε είναι ένα ακαδημαϊκό βιβλίο που αξιολογεί επιστημονικά την πολιτική, παρά τις στατιστικές αναλύσεις που περιέχονται. Και δεν είναι μια συλλογή αναμνήσεων και προσωπικών απόψεων, οι οποίες θα μπορούσαν να προσδώσουν χρώμα στα δεδομένα. Σκοπός του είναι απλώς να συγκεντρώσει και να αναλύσει το διαθέσιμο υλικό και να δώσει ένα πλαίσιο αναφοράς για την κατανόηση και την αξιολόγηση των επιπτώσεων των ιδιωτικοποιήσεων στην ελληνική οικονομία. Στο τέλος του, διατυπώνονται ορισμένες σκέψεις προς χρήση από κάθε ερευνητικό πνεύμα και από τον μελλοντικό ιστορικό. Ελπίζω, αν και ελλειμματικό και περιορισμένο, το βιβλίο να αποδειχθεί ευκολοδιάβαστο και χρήσιμο.

Κεφάλαιο 2

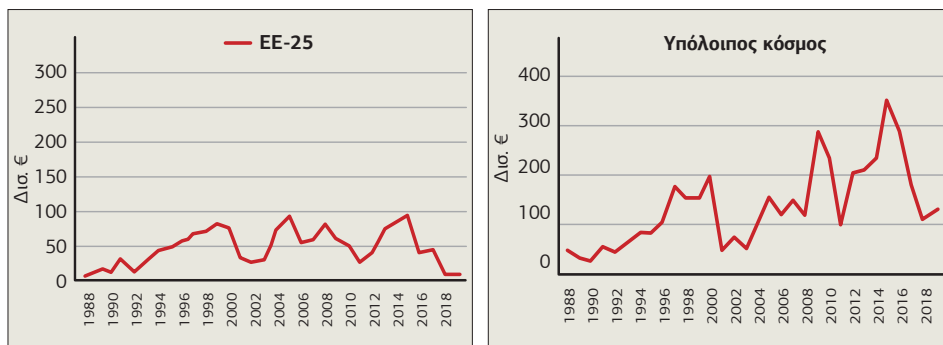
Ένα παγκόσμιο φαινόμενο

■ Η μεγάλη εικόνα

Η συλλογή, ταξινόμηση και επεξεργασία των δεδομένων που αφορούν τις ιδιωτικοποιήσεις είναι εξαιρετικά δύσκολη. Κανένας διεθνής οργανισμός ή εταιρεία συλλογής δεδομένων δεν διατηρούσε πλήρεις σειρές δεδομένων με συνεπείς ορισμούς. Το Privatization Barometer συνέλεξε και επεξεργάστηκε δεδομένα ιδιωτικοποιήσεων για την περίοδο 1998-2013. Η MergerMarket (MM) προσδιόριζε το κράτος ως πωλητή σε ορισμένες συναλλαγές, επιτρέποντας έτσι την κάλυψη των κενών στα δεδομένα του Privatization Barometer μετά το 2013. Και τα δύο σύνολα δεδομένων αναφέρονταν σε συναλλαγές ιδιωτικοποίησης, υποδηλώνοντας την πώληση μετοχών και όχι κατ' ανάγκη την αλλαγή ιδιοκτησίας και ελέγχου. Δεν χρησιμοποιούσαν αυστηρούς ορισμούς για το κόστος προετοιμασίας, τα έσοδα και τους ειδικούς όρους και τις προϋποθέσεις των συμβάσεων. Επιπλέον, δεν συμπεριελάμβαναν προγράμματα μαζικών ιδιωτικοποιήσεων στο πρώην σοβιετικό μπλοκ, την Κίνα και τις κομμουνιστικές χώρες της ΝΑ Ασίας. Ο αριθμός των συναλλαγών και των κρατικών εσόδων από ιδιωτικοποιήσεις που χρησιμοποιούνται σ' αυτό το κεφάλαιο, και παρουσιάζονται στο Παράρτημα Α, πρέπει να θεωρηθούν στην καλύτερη περίπτωση ως ενδεικτικές εκτιμήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν μόνο ως ένα γενικό μέτρο του φαινομένου και για αδρές συγκρίσεις μεταξύ χωρών και περιόδων.

Συνολικά, σε μια περίοδο τεσσάρων δεκαετιών, μεταξύ 1988 και 2019, καταγράφηκαν 4.816 συναλλαγές ιδιωτικοποιήσεων παγκοσμίως, οι οποίες απέφεραν έσοδα περίπου 4,4 τρισ. ευρώ. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, τα ετήσια έσοδα έφθασαν στο αποκορύφωμά τους, με 176 δισ. ευρώ το 1997. Στις δεκαετίες του 2000 και του 2010 τα παγκόσμια έσοδα ανήλθαν κατά μέσο όρο σε 167 δισ. ευρώ ετησίως, σε σύγκριση με περίπου 94 δισ. ευρώ τη δεκαετία του 1990, με αξιοσημείωτες εξαιρέσεις τα έτη 2009 και 2016. Κατά την ίδια περίοδο (33 έτη), οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης πραγματοποίησαν ιδιωτικοποιήσεις με αρκετά σταθερό ρυθμό, με τα συνολικά

Σχήμα 2.1: Παγκόσμια έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις, 1988-2019

Σημείωση: Μετατροπή του USD σε EUR με σταθερή ισοτιμία 0,92

Πηγή: Privatization Barometer, εκτιμήσεις του συγγραφέα

έσοδα να ανέρχονται σε 1,6 τρισ. ευρώ από σχεδόν 2.800 συναλλαγές. Μεταξύ του 2000 και του 2017, τα ετήσια έσοδα των χωρών της ΕΕ παρέμειναν εντός του εύρους των 40-90 δισ. ευρώ, ενώ στη συνέχεια μειώθηκαν. Για να βάλουμε τα πράγματα στη σωστή τους διάσταση, όλες οι ιδιωτικοποιήσεις κατά την περίοδο αυτή αντιστοιχούσαν σε λιγότερο από το 0,4% του παγκόσμιου ΑΕΠ, γεγονός που υποδηλώνει ότι ο οικονομικός τους αντίκτυπος ήταν δεδομένα περιορισμένος.

Πίνακας 2.1: Έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις, 1990-2019

Πρώτη περίοδος (1990-1999) Έσοδα (σε δισ. ευρώ)		Δεύτερη περίοδος (2000-2019) Έσοδα (σε δισ. ευρώ)	
ΕΕ25		ΕΕ25	
Ουγγαρία	42,31	Γαλλία	51,88
Πολωνία	28,59	Ιταλία	32,69
Τσεχική Δημοκρατία	15,62	Γερμανία	30,20
Υπόλοιπος κόσμος		Υπόλοιπος κόσμος	
Βραζιλία	185,47	Αυστραλία	58,78
Αργεντινή	109,72	Κίνα	48,36
Μεξικό	91,52	Τουρκία	41,32

Πηγή: MergerMarket, Παγκόσμια Τράπεζα, εκτιμήσεις του συγγραφέα

Παράρτημα Α: Παγκόσμιες ιδιωτικοποιήσεις

	Αξία ιδιωτικοποιήσεων (σε δισ. ευρώ)			Αριθμός συναλλαγών		
	Κόσμος	ΕΕ25	Υπόλοιπες χώρες	Κόσμος	ΕΕ25	Υπόλοιπες χώρες
1988	42,4	8,5	33,9	42	24	18
1989	30,4	15,4	15	66	38	28
1990	26,1	13,7	12,4	70	40	30
1991	50	30,4	19,6	206	118	88
1992	42,4	13,8	28,6	230	132	98
1993	65,2	29,5	35,8	227	130	97
1994	82,6	43	39,6	249	143	106
1995	87	47,6	39,3	331	190	141
1996	108,7	55,9	52,8	279	160	119
1997	176,1	69	107,1	258	148	110
1998	152,2	71,8	80,3	206	118	88
1999	152,2	81,6	70,5	221	127	94
2000	195,7	77,1	118,6	227	130	97
2001	47,6	29,5	18,2	192	110	82
2002	75,2	24,5	50,8	82	67	15
2003	50,7	32	18,7	80	65	15
2004	102,2	74	28,2	113	88	25
2005	152,2	91,8	60,3	144	86	58
2006	126,1	56	70,1	163	69	94
2007	150	59,2	90,8	150	52	98
2008	120,5	82,2	38,4	114	56	58
2009	288,3	60,8	227,5	71	57	14
2010	232,2	50,9	181,3	174	100	74
2011	102,6	28,7	73,9	87	50	37
2012	205,9	40,9	165	124	71	53
2013	210,5	73,3	137,3	146	84	62
2014	237,8	84,3	153,5	83	48	35
2015	347,7	94,7	253	109	63	46
2016	289,6	41,1	248,5	154	88	66
2017	172,5	46,2	126,3	115	66	49
2018	111,5	9,8	101,7	77	44	33
2019	129,6	10,9	118,7	135	77	57
	4.363,70	1.548,10	2.815,70	4.925	2.839	2.085

Πηγή: Privatization Barometer, MergerMarket, Παγκόσμια Τράπεζα, εκτιμήσεις του συγγραφέα

Ευρετήριο

Ξενόγλωσσοι όροι

Aegean Airlines 126, 127
Anatoly Chubais 42
British Petroleum (BP) 39
British Telecom (BT) 32, 39
Calcestruzzi Group 73, 117, 163*,
185*
COSCO 74, 78, 86, 106*, 127*, 128,
130, 176*, 181*, 192*, 196*
Deng Xiaoping 22
Deutsche Telekom 86, 175*, 176*,
183*, 192*, 193*
Dufry 126
Fraport 74, 89, 183*, 198*
IPO, βλ. αρχική δημόσια προσφορά
Olympic Marine 82, 162*, 185*
Pan-European 83, 118, 174*, 191*
Reagan, Ronald 11, 21, 22
SPO (δευτερογενής δημόσια προσφο-
ρά) 32, 80, 83, 85, 86, 93*,
141-143, 164*-169*, 172*-175*
THA (Treuhandanstalt) 41
Thatcher, Margaret 11, 21
Treuhandanstalt, βλ. THA

A

ΑΓΕΤ Ηρακλής 66, 73, 81, 82, 117,
126, 127*, 163*, 185*
αγορά
κεφαλαιοποίηση 141, 142, 142*,
145, 146*, 151, 208*, 216
ρευστότητα 31, 78, 84, 132, 133,
142, 143, 143*, 145, 146*, 217
ΑΕΠ 23, 28, 38, 57-61, 62*, 81, 85,
87, 117, 119, 133-135, 135*, 136,
139, 139*, 140, 144, 145, 146*,
207*, 208*, 214-217
Αθανασόπουλος, Τάκης 206
Αθήνα 19, 65, 81, 83, 91, 92,
199-204
ακίνητη περιουσία 30*, 34, 68, 73-75,
75*, 76, 77*, 78, 78*, 79, 83, 89,
90, 90*, 93*, 94, 95, 96*, 102, 106,
112, 112*, 113, 119, 125*, 129,
153, 154, 156, 158, 178*-183*,
193*-198*
αλλαγή ελέγχου 69, 70, 76, 84, 85,
86, 103, 104, 117, 118, 121, 124,
125*, 128, 162*-184*
Αλογοσκούφης, Γιώργος 107*, 108*,
115, 205*

Ο αστερίσκος (*) παραπέμπει σε Πίνακες ή Σχήματα

- άμεσες πωλήσεις 31, 33*, 35, 39, 44,
 45, 70, 73*, 73, 80, 82, 82*, 83, 84,
 84*, 86, 87*, 89, 90, 90*, 92, 93,
 93*, 94, 94*, 101, 112*, 118, 119,
 121, 128, 151, 154, 162*-184*
- ανάπτυξη 12, 15, 19, 20, 23, 31, 32,
 34, 35, 40, 49, 53, 55, 58-61, 63,
 66, 67, 69, 71, 74, 85, 112, 113,
 127*, 128, 131-134, 137, 138,
 140, 144, 149, 150, 154-158, 201,
 207*-208*
- Ανατολική Ευρώπη 20, 38, 44-46,
 150
- ανεργία 49, 53, 58, 59, 61, 62*, 134,
 135, 136*, 137, 146*, 207*, 214,
 216
- ανταγωνισμός 12, 21, 24, 25, 31-34,
 40, 43, 46, 50, 52-54, 56, 57, 60,
 66, 67, 73, 79, 95, 121-123, 126,
 127*, 128-131, 149, 154
- αντίδραση 23, 24, 82-84, 89, 91, 93,
 97, 103, 105, 110, 115, 117, 118,
 120-124, 151, 152, 152*, 153
- ΑΞΕ (άμεσες ξένες επενδύσεις) 56*,
 61, 62*, 134, 137, 137*, 138, 145,
 146*, 154, 208*, 216
- απόδοση κεφαλαίου 50, 51, 56, 83
- αποκρατικοποίηση 11-14, 24, 89, 91,
 101, 105, 109, 120
- Αρχή Πολιτικής Αεροπορίας (ΑΠΑ) 130
- αρχική δημόσια προσφορά (ΙΡΟ) 32,
 80, 83, 93*, 142
- B**
- Βαρβαρέσος, Κυριάκος 66
- Δ**
- ΔΑΑ 74, 79, 80-82, 89, 92, 117, 119,
 125, 127*, 128, 164*, 184*, 186*
- ΔΕΑ 101, 103, 105, 206*
- δεδομένα 12, 18, 25, 27, 56, 58, 60,
 78, 87, 109, 115, 134, 138, 143,
 154, 207, 209*, 210*, 212*, 214,
 218
- ΔΕΗ 65, 83, 122, 125, 127*, 130,
 141, 171*, 172*, 174*, 182*, 190*,
 191*
- ΔΕπ 21, 24, 32-35, 40, 41, 43-46, 67,
 84, 89, 95, 146*, 151
- ΔΕΠΑ 17, 83, 89, 92, 103, 122, 126,
 127*, 169*, 171*, 184*, 188*
- ΔΕΣΦΑ 70, 90, 119, 127*, 183*, 198*
- δευτερογενής δημόσια προσφορά,
 βλ. SPO
- δημόσιες προσφορές 31-33, 33*, 35,
 36, 36*, 37*, 39, 45, 70, 72, 73*,
 75, 76, 82*, 83, 84*, 87*, 90*, 94,
 94*, 112, 112*, 118, 119, 122,
 146*, 151, 154, 156
- δημοσιεύσεις 29, 29*, 30, 68
- δημόσιο ταμείο 23, 56, 120, 133, 136,
 152, 156, 158
- δημόσιο χρέος 23, 56*, 58-61, 62*,
 71, 72, 88, 93, 95, 97, 117-119,
 133, 134, 138, 138*, 139, 140,
 145, 146*, 147, 151, 154, 155,
 202, 208*, 215, 216
- δημοσιονομικό έλλειμμα 56*, 58, 59,
 61, 62*, 80, 81, 83, 85, 88, 97,
 117, 118, 133, 134, 139, 139*,
 140, 145, 146*, 147, 154, 215
- διαχείριση 19, 20, 25, 36, 38, 41, 49,
 81, 99, 101-105, 109, 110, 113,
 123, 132, 149, 150, 153, 199, 201,
 205*
- Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών,
 βλ. ΔΑΑ
- διεκδικούμενη αγορά 53, 131

Διυπουργική Επιτροπή Αποκρατικοποιήσεων, βλ. ΔΕΑ
Διώρυγα Κορίνθου 127*, 128
ΔΤΚ (δείκτης τιμών καταναλωτή) 134, 140, 141*, 145, 208*, 216

Ε

ΕΑΒ 128
ΕΑΣ (Επιχείρηση Αστικών Συγκοινωνιών) 81, 117, 126, 127*
ΕΑΣ (Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα) 128
ΕΒΖ 126, 127*, 164*, 186*
ΕΒΟ 128
ΕΓΑ 91, 101, 102, 113, 115, 116
ΕΕΣΥΠ 119, 129
εθνικοποίηση 15, 23, 65, 66, 117, 151, 185*
Ειδική Γραμματεία Αποκρατικοποιήσεων, βλ. ΕΓΑ
εισπράξεις 19, 70, 76, 82, 90, 112, 116, 118, 133, 145
ΕΛΒΟ 126, 127*, 170*, 189*
Ελληνικές Αλυκές 123, 127*, 128
Ελληνικόν 69, 74, 91, 92
ΕΛΠΕ 17, 83, 86, 89, 92, 118, 122, 124-126, 127*, 167*-169*, 173*, 174*, 187*, 188*, 191*
Εμίρης, Γιάννης 110*, 111*, 177*-179*, 205*, 206*
Εμπορική Τράπεζα 66, 86, 118, 124, 162*, 163*, 165*, 167*, 169*, 172*, 175*, 189*, 190*, 192*
ενέργεια 13, 17, 20, 30, 30*, 34, 38, 40, 42, 74, 75, 75*, 76, 77*, 78*, 84*, 85, 87, 87*, 90, 90*, 96*, 112*, 118, 120, 125*, 127*, 128, 130, 131, 151, 157, 167*-169*, 171*-174*, 176*, 182*-184*, 197*, 200

επενδύσεις 13, 15, 24, 34, 39, 40, 43, 51, 53, 56*, 58, 60, 61, 67, 68, 80, 87, 93*, 116, 118, 132-138, 145, 146*, 147, 149, 151, 154, 156, 157, 208*, 214, 215
επικεφαλής ιδιωτικοποιήσεων 73, 89, 105, 109, 110, 110*, 111*, 115, 128, 162*-184*, 205*, 206*
επικοινωνίες 20, 67, 88
επιπτώσεις 25, 38, 46, 49, 52, 67, 88, 99, 124, 133, 142, 153, 217
επιχρύσωση 51
εποπτεία & ρύθμιση 16, 20-22, 40, 46, 50-53, 60, 85, 130-132, 140, 150, 151, 152*, 154, 155, 157
— απορρύθμιση 52
— υπερρύθμιση 23
ΕΤΑΔ 128
ΕΤΒΑ 66, 168*, 171*, 173*, 188*, 190*
ΕΥΑΘ 72, 83, 89, 121, 122, 125, 127*, 141, 171*, 189*
ΕΧΑΕ 73, 84, 165*, 171*, 173*

Η

Ηνωμένο Βασίλειο 11, 17, 22, 34, 39-41

Θ

Θάτσερ, Μάργκαρετ, βλ. Thatcher, Margaret
θεμέλια 49, 54, 150
θεσμικό πλαίσιο 17, 22, 24, 40-42, 55, 59, 71, 99, 101, 104, 105, 110, 115, 145, 151, 152*, 153, 156-158
ιδιωτικοποιήσεις
— γερμανικές ιδιωτικοποιήσεις 40, 41
— διαδικασία 11, 17, 35, 36, 36*, 37*, 44, 74, 86, 91, 100-105,

- 109, 110, 117, 120, 122, 123,
127*, 128-130, 152*, 153-156
- επιπτώσεις πολιτικής 18, 25, 29,
40, 56, 58-61, 62*, 144, 145,
146*, 152*
 - έσοδα 23, 27, 28, 28*, 30, 30*,
31, 35, 51, 56, 59-61, 68-70,
70*, 71-73, 73*, 75, 75*, 76,
76*, 77*, 78, 78*, 79, 79*, 81*,
82, 82*, 83, 83*, 84*, 85, 86,
86*, 87, 87*, 89, 89*, 90, 90*,
91, 93*, 96*, 97, 101, 103,
104*, 105, 106*, 107*, 108,
108*, 109, 110, 110*, 111*,
112, 114, 114*, 116-120, 124,
132-135, 135*, 136*, 137,
137*, 138, 138*, 139, 139*,
140, 141*, 144, 145, 146*, 147,
151-153, 156, 158, 207*, 208*,
214, 215
 - Ηνωμένου Βασιλείου 21, 22,
40, 100
 - μέθοδος 17, 31, 34, 35, 45-47,
57, 60, 68, 72-74, 76, 80, 82,
98, 101, 104, 112, 112*, 118,
120, 133, 144, 150, 152*, 153
 - πρόγραμμα 27, 41, 57, 58, 71,
80, 114

K

- ΚΑΕ 70, 83, 121, 126
- Καραμανλής, Κωνσταντίνος 71, 86,
95, 118, 174*-176*, 200, 201
- Κίνα 15, 20, 22, 24, 27, 28*, 43-45,
57, 60, 78, 150
- Κόλλιας, Κώστας 110*, 111*, 176*,
205*
- Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας 43, 44
- Κονδύλης, Εμμανουήλ 206*

- Κουκιάδης, Ιωάννης 206*
- κύμα/κύματα 92, 93, 93*, 98, 105,
109, 110, 115, 120, 144, 217
- πρώτο 38, 80, 81*, 82, 82*, 83,
86, 93, 93*, 94, 94*, 105, 106*,
124, 125*, 134, 151, 208*
 - δεύτερο 39, 80, 83, 83*, 84*,
85, 86, 93, 93*, 94, 94*, 97,
106*, 125*, 141, 151, 208*
 - τρίτο 80, 86*, 87, 87*, 88, 90,
93, 93*, 94, 94*, 97, 105, 106*,
125*, 138, 141, 151, 208*
 - τέταρτο 80, 88, 88*, 89, 89*,
90, 90*, 91, 93, 93*, 94, 94*, 97,
105, 106*, 115, 120, 124, 125*,
134, 151, 208*

Λ

- Λαμπίρης, Ρικάρντο 110*, 111*, 115,
182*-184*, 206*
- ΛΑΡΚΟ 66, 92, 103, 120, 122, 126,
127*
- Λεούσης, Αντώνης 110*, 111*,
180*-182*, 206*
- λιανικό εμπόριο 78, 125*, 127*, 162*,
167*, 169*

M

- μακροοικονομικά 13, 29, 58, 59, 61,
62*, 145, 149, 154, 207*
- οφέλη 56*
- Μανιατόπουλος, Ντίνος 206*
- μέρισμα 34, 179*, 194*
- μεταποίηση 20, 23, 30, 30*, 31, 75*,
77*, 78, 78*, 82*, 90*, 96*, 112*,
124, 125*
- μεταρρύθμιση 16, 25, 29, 38, 43, 57,
59, 68, 80, 82, 83, 85, 88, 91, 97,
98, 102, 117, 118, 120, 123, 124,

127*, 129, 132, 147, 150, 152*,
153-155, 200

μεταφορές 17, 30, 30*, 31, 37*, 40,
74, 75, 75*, 76, 78*, 82, 82*, 86,
87*, 90, 90*, 96*, 112*, 118, 120,
124, 125*, 126, 128, 130, 151,
156, 157, 162*, 164*, 170*, 173*,
176*, 181*-184*, 197*

Μητσοτάκης, Κυριάκος 72, 92

Μητσοτάκης, Κωνσταντίνος 66, 71,
72, 80, 81, 94*, 96*, 97*, 100,
104*, 106*-108*, 162*, 163*, 199

Μπουχώρης, Πασχάλης 110*, 111*,
205*, 206*

N

ναυπηγεία 21, 73, 84

— Ελευσίνας 81, 82, 126, 127,
185*, 186*

— Ελληνικά (Σκαραμαγκάς) 121,
126, 127, 171*, 189*

— Χαλκίδας 17, 168*, 188*

Νέα Δημοκρατία (ΝΔ) 71, 92, 94*,
96*, 97*, 104*, 106*, 107*, 162*,
163*, 174*-176*, 199, 201, 203

νομικό/νομοθετικό πλαίσιο 35, 41, 80,
99, 103, 115, 152*

νόμος/νομοθεσία/νομοσχέδια 20, 52,
99, 100-102, 109, 115, 126, 128,
157

— 1914/1990 100

— 2000/1991 101

— 2773/1999 130

— 2867/2000 130

— 3049/2002 101, 102

— 3229/2004 130

— 3891/2010 130

— 3986/2011 101, 102

— 4092/2012 102, 121

— 4199/2013 130

— 4938/2016 130

Ξ

Ξενόφως, Άρης 206*

O

οικονομικά

— νεο-θεσμικά 50, 53, 54

— νεοκλασικά 50, 51, 53

οικονομική πολιτική 13, 22, 24, 29,
33, 46, 61, 67, 81, 133, 134, 137,
144, 146*, 150, 152*, 217

ΟΛΘ 70, 72, 73, 83, 104, 125, 127*,
141, 170*, 183*, 189*, 198*

ΟΛΠ 70, 72-74, 83, 86, 104, 119,
124, 125, 127*, 128, 130, 141,
173*, 176*, 181*, 191*, 192*, 196*

Ολυμπιακές Αερογραμμές 70, 176*,
192*

Ολυμπιακή Αεροπορία 17, 66, 69, 73,
86, 103, 118, 121, 122, 126, 127*

Ολυμπιακοί Αγώνες Αθήνας 85, 118,
200, 201

ομόλογα Ballardur 33, 42, 85

ONE 83, 85, 93, 117, 139, 155

ΟΠΑΠ 69, 70, 72-74, 78, 83, 89, 90,
104, 113, 119, 124-127, 130, 141,
170*, 172*-174*, 177*, 78*, 180*,
189*-191*, 193*-195*

ΟΤΕ 13, 65, 70, 72, 73, 78, 80-82,
86, 89, 104, 117, 118, 121-125,
127*, 129, 130, 141, 164*, 166*,
168*, 170*, 172*, 174*-176*, 183*,
186*-188*, 190*-193*

Π

Παπαδήμος, Λουκάς 88, 202

Παπάζογλου, Λουκάς 110*, 111*,
115, 205*

Παπανδρέου, Ανδρέας 66, 71, 81, 88, 94*, 95, 96*, 97*, 104*, 105, 106*, 107*, 163*, 164*, 199, 201
Παπανδρέου, Γιώργος 71, 88, 94*, 96*, 97*, 102, 104*, 105, 106*, 107*, 119, 176*, 177*, 200-202
Παπαντωνίου, Γιάννος 107*, 108*, 115, 205*
Παρασκευάς, Δημήτρης 110*, 111*, 115, 205*
παραχωρήσεις 19, 20, 22, 34, 35, 50, 68, 69, 73*, 74, 75, 79-81, 82, 82*, 83, 84*, 86, 87*, 89, 90, 90*, 92, 93*, 94, 94*, 101, 103, 106*, 112*, 113, 117, 119, 126, 128-131, 133, 145, 154, 157
ΠΑΣΟΚ 71, 94*, 96*, 97*, 104*, 106*, 107*, 163*-169*, 171*-174*, 176*-180*, 199-202, 204
ΠΕΤΡΟΛΑ 83
Πικραμμένος, Παναγιώτης 88, 203
Πιτσιόρλας, Στέργιος 206*
πληθωρισμός 66, 140, 146*
προμέτοχα 85
πρωθυπουργοί 71, 88, 199, 200, 202-204
ΠΥΡΚΑΛ 66
πώληση περιουσιακών στοιχείων 12, 15, 17, 19, 22, 33-35, 41, 42, 54, 60, 61, 68, 69, 79, 82, 91, 98-103, 119-121, 123, 137, 147, 152*, 155, 157, 158

P

ΡΑΕΜ 130
ΡΑΛ 130
Ρέιγκαν, Ρόναλντ, βλ. Reagan, Ronald
Ρωσία 12, 20, 23, 42, 43, 46

Σ

Σαμαράς, Αντώνης 71, 88, 89, 94*, 96*, 97*, 104*, 106*, 107*, 114, 177*-180*, 202-204
ΣΔΙΤ 22, 156
Σειραδάκης, Γιάννης 110*, 111*, 205*
ΣΕΚΑΠ 127, 177*, 193*
Σημίτης, Κώστας 71, 83, 86, 94, 94*, 95, 96*, 97*, 101, 104*, 106*, 107*, 117, 118, 164*-172*, 174*, 200, 201
Σικάγο
— Ομάδα του Σικάγου (Chicago Group) 21
— Σχολή του Σικάγου (Chicago School) 21, 51-53
Σοβιετική Ένωση 15, 22, 32, 42, 45, 60, 150
Σταυρίδης, Στέλιος 206*
Σύμπραξη Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα, βλ. ΣΔΙΤ
συναλλαγή 16, 25, 27, 29, 30*, 31, 35, 37*, 38, 46, 47, 68, 69, 72, 73, 76, 85, 87*, 91-93, 93*, 94*, 95, 98, 99, 103, 105, 106*, 108, 109, 112, 113, 115, 117, 121-123, 137, 141, 142, 144, 145, 149, 150, 153, 154, 162*, 185*, 207*
— αξία 77, 83, 87, 108*, 111*, 113, 208*
— αριθμός 23, 27, 28, 30, 30*, 39, 41, 70, 71, 73*, 75, 75*, 76, 76*, 79, 79*, 80, 82, 83, 85, 86, 88-90, 94, 101, 103, 104*, 105, 109, 112*, 114, 124, 128, 137, 158, 161*
— κατεύθυνση 76, 76*, 77, 77*, 78, 81, 82*, 84*, 86, 87*, 90*, 95, 97*, 112*

— μέγεθος 31, 70, 75, 77, 78,
79, 79*, 80-82, 88, 93*, 94, 95,
105, 109, 114, 114*, 117-119
ΣΥΡΙΖΑ 71, 91, 204
— /ΑΝΕΛ 71, 92, 94*, 96*, 97*,
104*, 106*, 107*, 180*-184*
σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου 134,
135, 136*, 138, 207*, 216

T

ΤΑΙΠΕΔ 17, 89, 91, 102, 103, 105,
109, 112, 112*, 113, 114, 114*,
116, 121, 129, 133, 153,
177*-184*, 206*
πριν ή προ 105, 112*, 114, 114*,
115
ταχύτητα 92, 109, 114, 134, 143*,
217
τηλεπικοινωνίες 12, 13, 21-23, 30,
30*, 31, 34, 38, 39, 65, 69, 74, 75,
75*, 76, 77*, 78, 78*, 82, 82*, 84*,
85-87, 87*, 90*, 95, 96*, 112*,
118, 120, 125*, 128, 130, 151,
157, 164*, 166*, 168*, 170*, 172*,
174*-177*, 179*, 183*, 184*
ΤΡΑΙΝΟΣΕ 90, 126
τράπεζες/τραπεζικό σύστημα 15, 20,
21, 23, 30, 31, 36, 42, 44, 45, 65,
67, 70, 73-77, 77*, 78, 78*, 79,
82*, 83, 84*, 85-87, 87*, 90*, 95,
96*, 104, 112*, 113, 118, 120,
124, 125*, 126, 127*, 128, 129,
151, 154, 162*, 163*, 165*-175*,
177*
Τσακαλώτος, Ευκλείδης 107*, 115,
205*, 206*
Τσίπρας, Αλέξης 71, 88, 89, 92, 94*,
96*, 97*, 104*, 106*, 107*, 120,
153, 180*-184*, 204

Τσιτσογιαννοπούλου, Λίλα 206*
ΤΧΣ 95
τυχερά παιχνίδια 69, 75, 75*, 76, 77*,
78*, 84*, 85, 87, 87*, 90*, 96*,
112*, 125*, 128, 130, 170*,
172*-174*, 177*, 178*, 180*, 193*

Y

ύδρευση 17, 20, 21, 30, 34, 65, 74,
92, 95, 120, 121, 129, 151, 157
— ύδρευση & αποχέτευση 75*,
78*, 84*, 96*, 112*, 125*, 168*,
171*
ΥΠΑ (Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας)
130
υπουργοί 71, 103-106, 107*, 108*,
109, 110, 115, 203, 204, 205*

X

Χαριτάκης, Νίκος 110*, 111*, 162*,
163*, 205*
Χιλή 21, 22, 23, 32, 38, 39, 41
Χρηματιστήριο Αθηνών (ΧΑ) 16, 21,
31, 32, 35, 39, 56, 61, 74, 76, 83,
84, 89, 93-95, 113, 117, 122, 124,
130, 133, 134, 141, 142, 151, 155,
208*, 217
Χριστοδουλάκης, Γιώργος 110*, 111*,
205*
Χριστοδουλάκης, Νίκος 68, 107*,
108*, 205*
«χρυσές μετοχές» 32, 33